

3. Architect Jan Beks 1895-1953 (deel 1)

Op 15 februari 1953 stierf Jan Beks. Architect. Jan Beks was een van de meest aansprekende figuren die Oirschot ooit gekend heeft. Hij verongelukte met zijn scooter in Best, vlak bij het kruispunt Quatre Bras. Het gebeurde op een dag dat het zeer slecht weer was. Het sneeuwde en er stond een ijzige wind. Op het moment dat hij de bebouwde kom van Best verliet en hij op zijn scooter door het ontbreken van bebouwing langs de weg, niet meer tegen de wind was beschermd, gebeurde het fatale ongeluk. Het was glad en zijn scooter gleed onder hem weg. Hij viel en sloeg met zijn hoofd tegen het wegdek. Hij had geen helm op, want dat was toen nog niet verplicht. Het gebeurde op een donderdag. Na een paar dagen bewusteloos in het ziekenhuis te hebben gelegen, stierf hij op zondagavond, zonder nog bij kennis te zijn geweest. Hij werd 57 jaar. Oirschot was in diepe rouw gedompeld.

Door Jan Kuijpers

Het woonhuis van de familie Beks in de Molenstraat

Vadertje Beks, zoals heel Oirschot hem kende, was een bijzonder mens. Geboren in Stratum in Eindhoven is hij na een paar omzwervingen in Oirschot terechtgekomen. Zijn enige nog levende zoon Hans, woonachtig in Oirschot, kan veel over hem vertellen. 'Ik ben de jongste van ons gezin van zeven kinderen en de enige die hier in Oirschot is

geboren', aldus Hans. 'Wij woonden toen in de Molenstraat op nr. A 357, dat later bij de hernummering A 415 werd. Toen ik me opgaf voor de HTS en vertelde dat ik op nr. A 357 in de Molenstraat in Oirschot woonde kreeg ik te horen. "Die Molenstraat bij jullie moet wel een heel lange straat zijn met zoveel huizen". Ik liet ze maar in die waan. Oirschot was toentertijd verdeeld in wijken. En iedere wijk had z'n eigen nummering, die begon met een letter. Het centrum van het dorp begon met een A.

Een van de enige twee huizen, die toen in geheel Oirschot voorzien waren van een straatnaambordje

Het Oirschotse huisnummersysteem

Het systeem met alleen een letter met een cijfer erachter was een lastig systeem. De straten hadden wel een naam, maar er stonden geen naambordjes bij. Dus een vreemdeling die het dorp niet kende, moest er maar op de een of andere manier achter zien te komen waar de Molenstraat was. Oirschot had toen slechts twee straatnaambordjes. Bij Jan Mercx hing het bordje

'Het Vrijthof'. En bij het huis van Bertje Smetsers, nu de 'De Reijzende Man' geheten, hing het bordje met de naam 'St. Odulphusstraat'. Die bordjes waren van hout met een lichtblauwe achtergrond en witte letters. Mijn vader vond dat systeem onpraktisch. Hij kon de mensen die een afspraak met hem hadden en hier vreemd waren, maar moeilijk duidelijk maken, waar hij in Oirschot woonde. Hij heeft ervoor geknokt om dat veranderd te krijgen. Trouwens ook als architect had hij weleens meningsverschillen met de gemeente. Soms kreeg hij gelijk, een andere keer niet en zocht hij naar een goed alternatief. "Oirschot houdt me creatief", lachte hij dan. Hij hield van ons dorp, van de mensen met hun toch wat onbekommerde manier van leven.

Na veel omzwervingen in Oirschot

Mijn vader was de zoon van bouwkundige Peter Beks, die zich in het bouwen van gewelven, voornamelijk kerkgewelven, had gespecialiseerd. Als jonge knaap mocht mijn vader tijdens de schoolvakanties al met zijn vader mee naar de bouw.

Daar ging hij met hem mee de steigers op, dikwijls tot de nok toe, van veelal kerken en zag hij hoe die gewelven ontstonden. Daar groeide zijn belangstelling voor de bouwkunst. Door die interesse en zijn aanleg hiervoor koos hij na het voortgezet onderwijs voor een studie bouwkunde. Eerst middelbaar en later op de Academie in Tilburg voor architect HBO.

Na zijn studie ging hij werken bij architectenbureau 'Kookken' in Eindhoven. Daar leerde hij mijn moeder kennen, die ook op dat bureau werkzaam was. Hij kreeg de opdracht om de verschillende kerken die Kookken ontwierp en die in aanbouw waren, als opzichter te begeleiden. Een kerk bouwen duurde in die tijd jaren. Kookken stond erop dat hij steeds in de parochie ging wonen waar de kerk werd gebouwd. Met als gevolg dat ons gezin een soort nomadenbestaan ging lijden. Eerst in Venlo, daarna in Tilburg en tenslotte

in Middelbeers, waar de St. Willibrorduskerk (*zie foto*) in de jaren twintig van de vorige eeuw werd gebouwd. Toen die klaar was, zijn we in 1930 naar Oirschot verhuisd en is mijn vader voor zichzelf begonnen. Eerst hebben we gewoond in het voormalige KJV-huis aan de Gasthuisstraat. Daarna in de Molenstraat op het huidige nummer 4, dat toen dus nummer A 357 had.

Architectenbureau Jan Beks

Een eigen architectenbureau beginnen was in die tijd geen sinecure. Er waren veel onzekerheden. Want we zaten toen midden in de crisisjaren en mijn ouders hadden een jong gezin. Mijn vader beseftte dat, maar had voldoende flair en capaciteiten om die stap te zetten. Om bekendheid te krijgen stuurde hij een circulaire rond, waarin hij zichzelf

aankondigde als 'Jan Beks architect'. Het was in die tijd heel bijzonder en gedurfd om jezelf met je voornaam aan te kondigen. In die folder prees hij Oirschot aan als: "Een ideaal dorp om daar te wonen met haar natuurschoon, haar rust en haar fraaie omgeving. Wil iemand zijne tenten in deze gemeente opslaan en een huis of villa naar zijn gading bouwen, hij vindt in Oirschot een architect, die reeds sedert jaren deze streek met zijne bouwwerken heeft verfraaid; iemand met veelzijdige ervaring en kennis op het gebied van architectuur, waarvan als voorbeelden een paar foto's ter illustratie zijn afgedrukt". Hij maakte dus volop reclame voor zijn architectenbureau, wat eigenlijk voor zijn beroepsgroep ongebruikelijk was. Maar dat hinderde hem niet. Er moesten immers opdrachten binnenkomen. Oirschot kende, net als elke plaats destijds, veel armoede, maar behalve armoede had Oirschot ook een flink aantal welgestelde inwoners. Het verschil tussen arm en rijk was groot. Ondanks de crisistijd kreeg hij toch behoorlijk wat opdrachten, wat resulteerde in de bouw van verschillende fraaie villa's, boerderijen, zakenpanden, winkelwoonhuizen, particuliere huizen en gemeentewoningen.

Bouwkundige gaven

Jan Beks had bijzondere bouwkundige gaven. Veel van zijn ontwerpen hebben iets unieks. Prachtige dakconstructies met hoge steile daken met kunstige grote dakoverstekken. Liefhebbers van architectuur kunnen deze bouwwerken heden ten dage nog volop bewonderen. Woningen, maar ook andere bouwwerken, ontworpen door Jan Beks later ook door zijn zoon Peter, verdienen daarom bescherming tegen rücksichtslos slopersgeweld. Projectontwikkelaars, maar ook particulieren, soms geholpen door de gemeente, willen deze panden weleens afbreken of onherstelbaar verminken. Gelukkig is er een paar jaar geleden de Stichting Behoud Erfgoed Oirschot in het leven geroepen met als doel een dam op te werpen tegen en alert te zijn op deze ongewenste ontwikkelingen.

Het echtpaar Beks met de jongste zoon Hans op 4-jarige leeftijd

Het karakter van Jan Beks

Jan Beks was klein van stuk. Hij had een tanig gezicht en liep altijd met een pet op. Het meest karakteristieke aan hem was wel zijn lorgnet, die hij op zijn neus vastkneep. Ook had hij excentrieke gewoontes. Hij praatte veel en op een aparte manier met een Stratums dialect. Dat deed hij heel bewust. Bij het lopen plaatste hij zijn voeten naar buiten gericht en hij kleedde zich erg opzichtig. Hij had meestal een plusfour broek aan en sterk gekleurde jasjes. De kleurcombinatie interesseerde hem niets. Hij kon gemakkelijk een blauwe ribbroek combineren met een knalgele blazer.

Een 'Indian Scout' van latere datum

Zware motoren

Hij reed altijd op zware motoren, vaak de 'Indian Scout' 750 CC. Toen hij ouder werd, werden die machines hem te zwaar. Niet tijdens het rijden, maar als hij stilstond. Ze waren moeilijk te hanteren en als zo'n bakbeest ging kantelen was er geen houden meer aan. Daarom keek hij uit naar iets lichters. De oplossing vond hij tijdens een reis naar Rome met de 'Oirschotse Middenstand'. Hij leerde daar de scooter kennen, waar veel gemakkelijker mee omgegaan kon worden. Bovendien zaten je benen uit de wind en je kon er met je 'zondagse' broek op zitten. Het ding stal meteen z'n hart. En weer thuis kocht hij er een. Maar door z'n constructie, zijn licht gewicht en de kleine bandjes bleek het motorfietsje een dweil op de weg te zijn, dat niet te houden was bij glad weer, met alle fatale gevolgen van dien.

(In deel 2 over het leven van Jan Beks wordt uitgebreid ingegaan op de oorlogstijd van de familie Beks en de maatschappelijke betekenis van Jan Beks voor Oirschot)